

Joannis: oud-priester en oud-predikant van Kolderveen

Geloofsoverstap liet lang op zich wachten

door Frans Verkade

Is het thans soms zoeken geblazen naar de kerk die het dorp Kolderveen rijk is in voorbije jaren uit het grijze verleden is dit vast heel anders geweest. Nog voordat Meppel en Havelte enigszins een begrip werd waar christenen zelfstandig een gemeente gingen "drijven" was dit in Kolderveen al geruime tijd het geval. Mogelijk heeft die bekendheid er ook aan bijgedragen dat hier na de Reformatie al snel een predikant z'n intrede doet.

Hoe dan ook, en dat is even opmerkelijk, Kolderveen vervult de rol in Zuidwest-Drenthe die Coevorden in Zuidoost-Drenthe innam. Beiden grenzend aan Overijssel zetten opmerkelijk snel de deuren open voor de gedachten van Luther en anderen, die sedert de zestiende eeuw over ons land waaien. Het zou in Drenthe overigens nog bijna een eeuw duren voordat deze opvattingen althans vrij algemeen gepredikt werden.

Harmannus Joannis is blijkens de notulen van de synoden in 1598 als priester aan deze gemeente verbonden. En voordat de eerste protestantse vergadering in Drenthe wordt gehouden heeft ook ene Rodgerus Joannis z'n intrede gedaan. Maar dan als dominee. Over een familierelatie reppen de predikantenkenners van den beginne niet. De naam Joannis is in die tijd ook veel voorkomend.

Van Rodgerus is sowieso weinig overgeleverd. Hij is voorheen hooguit vijf jaren predikant geweest van het Friese Oosterzee-Echten. Zijn naam wordt in de notulen over kerkvergaderingen in die provincie niet genoemd.

Snel overleden

Ook in Kolderveen zal hij het niet lang maken. Het feit dat in de lijst van predikanten van 1598 achter zijn naam het begrip "overleden" staat heeft vragen opgeleverd. Is deze bepaling eerst later toegevoegd? Dit wordt vrij algemeen aangenomen zodat Joannis waarschijnlijk in het najaar van 1598 of eerst in het volgende jaar is overleden.

Z'n naamgenoot vertrekt nog eerder daar de overheid iedere vorm van rooms-katholicisme verbiedt en vurig bestrijdt. Toch hoeft deze gemeente het niet lang zonder een geestelijke te stellen. Ene Johannes Meranus (van Kessel), die sinds 1595 aan Mastenbroek verbonden is besluit zelfs zonder een getuigschrift en ontslagbewijs van de classis Kampen z'n spullen te laten inpakken.

Dit zal hem opbreken. Op de classisvergadering in september 1600 wordt dit gemis aangekaart en wordt hem gesommeerd de ontbrekende papieren tijdens de volgende samenkomst te tonen. Hij krijgt er veertien dagen voor om één en ander aan de dominees van Havelte en Diever te tonen. Het wordt een langdurige kwestie die in de zomer van 1601 uitgebreid aan de orde komt.

Gevlucht

Inmiddels ligt er vanuit de classis Kampen-Vollenhove een brief dat hij zonder "bewijs van goed gedrag" en zelfs tegen z'n belofte in van Mastenbroek is vertrokken. Weer krijgt hij twee weken om hierop een beter licht te laten schijnen.

Eerst drie maanden later is er een copie binnen gomen van het examen en de toelating tot het ambt uit het Kamper kerkenboek. Hij blijkt onbesproken in leer en leven te zijn. Maar helemaal zeker is de classis hierin niet. Mochten er nog klachten uit Mastenbroek komen dan broeit er opnieuw iets.

Tot overmaat van ramp is het de stadhouder die ruim een jaar later de kwestie opnieuw aanhangig gemaakt. Meranus moet alsnog bewijs van z'n examen en het ontslag van Mastenbroek inleveren. Dit laatste ontbreekt ten enmale zodat hij in maart 1603 voor enige tijd wordt

geschorst.

De ergernissen rondom hem worden groter wanneer hij op de geruchten over de inneming van Lingen en Oldenzaal in 1606 naar Steenwijk vlucht. De kerk weigert hem z'n salaris te betalen en doet pogingen hem in Beilen aan de arbeid te krijgen. Hij verschijnt enige tijd later in het vacante Vries.

Boete

Vervolgens komt de oud-pastoor in beeld: Harmannus Joannis. Die heeft eieren voor z'n geld gekozen en heeft blijkbaar eertijds dermate goede ervaringen in het Kolderveense opgedaan dat hij de nieuwe predikant wil zijn. Zonder de benodigde toestemmingen blijkt hij er in de zomer van 1607 aan de slag te zijn gegaan.

De classis is eerst en ziedend en wil hem later slechts onder voorwaarden alsnog accepteren. Zo moet hij direct met z'n werk stoppen, zich laten examineren en een nieuw beroep afwachten. Voordat het examen kan plaatsvinden moet een boete van "twee pontgroot" aan de voorzitter worden betaald.

Omdat er in de classis Meppel zo weinig predikanten werken wordt voor het onderzoek ook de hulp ingeroepen van de dominees uit Borger, Zweeloo, Rolde en Eelde. Eén en ander moet Joannis met zijn eveneens in opspraak zijnde Nijeveense collega bekostigen.

IJverige werker

De resultaten van het examen luiden bevredigend. Bovendien verschijnt er een nieuwe "beroepingsbrief" op tafel. In het voorjaar van 1608 wordt hij volledig aanvaard en overweegt men daarbij dat door zijn ijver de gemeente met zestig leden is gegroeid. Joannis is zelf ook best te spreken over het trouwe kerkbezoek en de grote opkomst bij de viering van het Heilig Avondmaal.

Als tien jaar later de grote Nationale Synode van Dordrecht staat aan te vangen wordt hij vanuit Drenthe als vervanger afgevaardigd en blijkt dat hij "de oprechte Gereformeerde religie volgens de inhoud van de Heidelbergse Catechismus gedurende zijn hele leven wil preken".

Volgens de synodestukken is hij ook regelmatig her en der in de provincie ingezet om problemen en conflicten weg te nemen. Totdat bij de visitatie in 1643 duidelijk wordt dat de predikant zelf zo onbekwaam is dat hij de werkzaamheden niet meer kan verrichten. De vorige winter hebben z'n collega's al de helpende hand geboden. Het emeritaat volgt in mei 1645 en op 25 januari 1649 overlijdt de oud-priester en oud-predikant van Kolderveen in Hasselt.